

УДК 342.78

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/171-173

Наталія ФІЛПСЬКА

старший викладач кафедри
конституційного і міжнародного права
факультету № 4,
кандидат юридичних наук

Владислав ПЕТРУК

курсант 2 курсу факультету № 4
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВІЛЬНЕ ПЕРЕСУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Основні права людини є тим оптимальним мінімумом, який дозволяє особі існувати та розвиватися, почувати себе гідно та повноцінно. Обмеження таких прав є неприпустимим, окрім чітко визначених у національному законодавстві випадків. Конституція України закріплює основні принципи організації держави, гарантує права та свободи громадян, включаючи право на вільне пересування, встановлює принципи функціонування органів влади та інші основи правопорядку в Україні. У ст. 33 Основного закону вказано: «Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом» [1]. Але під час дії правового режиму воєнного стану конституційні права і свободи людини і громадянина можуть тимчасово обмежуватися.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» 2015 р. дає визначення особливого правового режиму воєнного стану. Так, «воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [2].

Цілком виправданим є запровадження деяких обмежень під час дії такого правового режиму, як воєнний стан. Водночас слід зазначити, що не всі конституційні права і свободи людини і громадянина можуть обмежуватися. В Указі Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» зазначається вичерпний їх перелік. Таке законодавче рішення унеможливує будь-яке свавілля органів публічної влади у воєнний час. Згідно з положеннями зазначеного документа можуть бути обмежені конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені ст. ст. 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [3]. Також вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2].

Цікавим для дослідження є право на вільне пересування, яке гарантується ст. 33 Конституції України та може бути обмежене на підставі низки нормативно-правових актів, а саме:

– положень «Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан» від 29.12.2021 № 1455 [4]. Цей документ визначає процедуру запровадження особливого режиму під час воєнного стану в Україні. Ним передбачено встановлення спеціальних правил для контролю переміщення осіб і транспорту на конкретних територіях, де запроваджено воєнний стан. Такі заходи вводяться військовим командуванням спільно з військовими

адміністраціями (якщо вони утворені). У разі потреби також можуть бути залучені органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Зазначений процес є частиною заходів, спрямованих на забезпечення безпеки та контролю в надзвичайних ситуаціях під час воєнного стану;

– положень «Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан» від 29.12.2021 № 1450. Цей документ встановлює спосіб запровадження обмежень або заборон щодо вибору місця перебування чи проживання осіб на території, де діє воєнний стан. Ці обмеження або заборони встановлюються та реалізуються військовим командуванням разом із військовими адміністраціями (якщо вони утворені) самостійно або з використанням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування. Це означає, що під час воєнного стану можуть бути встановлені спеціальні правила щодо того, де особи можуть проживати/перебувати на території, де введено воєнний стан. Метою таких обмежень є забезпечення безпеки та порядку в умовах надзвичайних обставин [5].

Підставою запровадження комендантської години є п. 5 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2]. Це заборона перебування в певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих репертуарів і посвідчень. Запроваджується шляхом видання наказу військовим командуванням або військовою адміністрацією і дозволяє контролювати рух та присутність людей в небезпечні часи [6].

Правоохоронні органи і деякі підрозділи МВС беруть безпосередню участь у забезпеченні дотримання таких обмежень, охорони та захисту прав, свобод і законних інтересів людини. Так, наприклад, на Закарпатті прикордонники за добу зупинили вісьмох військовозобов'язаних чоловіків, які мали намір незаконно залишити територію України [7]. Причиною виникнення таких правопорушень є заборона виїзду за кордон окремих категорій громадян під час воєнного стану, а саме військовозобов'язаних чоловіків віком від 18 до 60 років, крім військовозобов'язаних, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації відповідно до ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [8].

Підрозділи Національної поліції України в одному з районів Києва за вихідні виявили 140 порушників комендантської години [9]. Застосування комендантської години має за мету полегшити роботу представників правоохоронних органів щодо забезпечення громадського порядку та безпеки в умовах воєнного стану.

Водночас можна констатувати, що українське законодавство наразі не передбачає прямої відповідальності за порушення комендантської години, що негативно впливає на результативність діяльності правоохоронних органів. Однак народними депутатами України зареєстровано законопроект про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів щодо встановлення адміністративної відповідальності за порушення вимог або невиконання деяких заходів правового режиму воєнного стану (№ 10195), який напрацьовано спільно з Міністерством внутрішніх справ України та Національною поліцією України [10].

Крім того, Державна служба України з надзвичайних ситуацій створила інтерактивну мапу територій, у яких потенційно можуть знаходитися вибухонебезпечні предмети, наприклад, міни та снаряди. Обмеження пересування територіями через їх забруднення вибухонебезпечними предметами є також обмеженням права на вільне пересування, але зумовленим забезпеченням безпеки громадян.

Отже, можна констатувати, що Конституція України гарантує нам права та свободи, у тому числі право на вільне пересування, яке є важливим основним громадянським правом кожної особи. Проте в умовах воєнного стану введення обмежень на вільне пересування стає необхідним заходом для забезпечення безпеки та захисту національних інтересів.

Через дію правового режиму воєнного стану в Україні тимчасово запроваджено обмеження прав і свобод людини та посилення заходів безпеки. Органи та підрозділи системи МВС беруть участь у забезпеченні безпеки та вживають заходів для дотримання громадського порядку у цих надзвичайних обставинах. Правоохоронні органи України відіграють ключову роль у забезпеченні дотримання законних та правомірних обмежень права на вільне пересування. Вони вживають заходів для контролю та регулювання руху громадян, що може включати встановлення контрольних пунктів, перевірку документів, та інші заходи, необхідні для забезпечення громадського порядку у виняткових обставинах.

Наголошуємо на надзвичайній важливості обґрунтованості, тимчасовості таких обмежень, пропорційності загроз та обмежень з метою забезпечення максимального захисту

громадян України та безпосередньо держави в умовах повномасштабного вторгнення та дії правового режиму воєнного стану.

1. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
4. Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан : постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1455. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-п#п8>.
5. Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1450. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2021-п#п10>.
6. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 573. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-п#Text>.
7. Біля кордону з Румунією, Угорщиною та Словаччиною затримали 8 ухилиянтів. *Державна прикордонна служба України*. URL : <https://dpsu.gov.ua/ua/news/bilya-kordonu-z-rumuniyu-uorshchينوyu-ta-slovachchينوyu-zatrimali-8-uhilyantiv/>.
8. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.
9. Матяш Т. У Києві за вихідні виявили 140 порушників комендантської години. *LB.ua*. URL : https://lb.ua/society/2023/03/27/550129_kievi_vihidni_viyavili_140.html.
10. Зареєстровано законопроект про відповідальність за порушення комендантської години. *АрміяInform*. URL : <https://armyinform.com.ua/2023/10/30/zareyestrovano-zakonoproyekt-pro-vidpovidalnist-za-porushennya-komendantskoyi-godiny/>.

УДК 341+342

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/173-174

Юлія ГАЛЕНКО

старший викладач кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

LEGAL BASIS FOR ENSURING INTERNATIONAL AND NATIONAL SECURITY

In today's world, where global challenges and threats can affect stability at both the national and international levels, there is a need for effective legal regulation to ensure the security of society and preserve fundamental human rights and freedoms. Legal regulation is aimed at defining the rights and obligations of each party in the system of relations where security and human rights are protected. National and international legislation defines the framework for the functioning of law enforcement agencies that maintain order, protect citizens from crime and guarantee their rights. A key aspect is the recognition of the need to harmonize national and international legislation to ensure unity and coherence of measures aimed at preserving security and human rights. International agreements and treaties become the basis for cooperation between countries in addressing common problems and challenges, ensuring interaction and information exchange.

The international situation of XXI century confirms the importance of human security, personal development, labor, food and environmental security as well as protection of people. The essence of national security (protection of vital interests of an individual, society and the state from internal and external threats) lies in the complex and equivalent combination of its objects (components) as well as functioning of civilized guarantees and mechanisms for their reliable protection [3, p. 128].

The legal basis for ensuring international and national security is a fundamental element of the functioning of the country's legal system and international relations. National legislation defines the competencies and powers of internal law enforcement agencies, providing them with a legal